

บทที่ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเน้นการส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักการศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเองแล้วนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็นมากกว่าวิธีสอนโดยฟังการบรรยายของอาจารย์เพียงอย่างเดียว สถาบันการศึกษาทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบันการศึกษาในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการต่างตื่นตัวที่จะปฏิรูปการศึกษาตาม แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มีการจัดระบบเครือข่ายการเรียนรู้ การใช้เครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพัฒนาประเทศให้สามารถอยู่ในสังคมโลกได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 44)

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาในหลักสูตรบัณฑิตศึกษาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประกาศนียบัตร ระดับมหาบัณฑิตและระดับดุษฎีบัณฑิต โครงสร้างหลักสูตรในการจัดการบัณฑิตศึกษามีลักษณะร่วมทางด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง การวิจัยและความเป็นวิชาชีพ ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ประการเป็นปัจจัยในการสร้างนักวิชาการที่มีความสามารถสูง โดยบัณฑิตศึกษาบางระบบได้ใช้โครงสร้างการวิจัยเป็นฐาน บางระบบก็ผสมผสานความเชี่ยวชาญเฉพาะทางกับการวิจัยและมาตรฐานวิชาชีพเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีการจัดให้เรียนรายวิชา (coursework) จำนวนหนึ่งเพื่อสร้างความลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาต่อเนื่องขึ้นมาจากปริญญาตรีและมีกิจกรรมวิจัยให้ทำ

นอกจากนี้วัตถุประสงค์ของการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาก็เพื่อให้ผู้ศึกษาได้ศึกษา วิเคราะห์และวิจัยในสาขาวิชาที่ศึกษาเพื่อนำความรู้ดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริง หลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จึงมีการกำหนดให้ทำวิจัยหรือทำวิทยานิพนธ์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาจึง

จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ห้องสมุดจึงเป็นหน่วยงานหรือสถาบันหนึ่งที่จะสามารถสนับสนุนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายได้

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่หลักในการส่งเสริมการเรียนการสอนและการวิจัยโดยทำหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และติดตามความรู้ทางวิชาการที่เกิดขึ้นใหม่อยู่เสมอด้วยการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศในสาขาวิชาที่มีการเรียนการสอนการศึกษาและการวิจัยในมหาวิทยาลัยอย่างเป็นระบบเพื่อให้การบริการการศึกษาค้นคว้าความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนการวิจัยแก่นักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการและบุคคลทั่วไป (แวนดา เตซาทวิวรรณ, 2541, หน้า 48-56)

ความสำคัญของห้องสมุดเกิดจากการให้บริการสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยถือเป็นหน่วยงานสำคัญในการวัดคุณภาพของสถาบันการเรียนการสอนนั้น ๆ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เทคโนโลยีและความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยทรัพยากรสารสนเทศและบริการนั้นจะต้องมาจากมุมมองของผู้ใช้บริการ Lewis (2007, pp. 1-22) ได้กล่าวถึงตัวแบบการดำเนินงานและการให้บริการในห้องสมุดมหาวิทยาลัยว่าห้องสมุดคือวิถีที่จะนำผู้บริการอันได้แก่อาจารย์และนักศึกษาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนี้ห้องสมุดต้องอาศัยเครื่องมือที่สำคัญสองประการคือเทคโนโลยีสารสนเทศและสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์หรือฐานข้อมูลและยังได้เสริมว่าห้องสมุดจะต้องเป็นแหล่งรวบรวมสารสนเทศในทุกรูปแบบ โดยเฉพาะการให้บริการฐานข้อมูลให้ครบถ้วนและสอดคล้องกับความต้องการให้มากที่สุดเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้บริการสามารถสืบค้นและเข้าถึงสารสนเทศได้จากทุกที่และทุกเวลาโดยไม่ต้องเดินทางมายังห้องสมุดและไม่ขึ้นอยู่กับเวลาเปิดทำการ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้บริการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ โดยไม่จำกัดว่าต้องอยู่ภายในห้องสมุดเท่านั้น

การให้บริการฐานข้อมูลในห้องสมุดจึงเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการใช้บริการของห้องสมุดมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ฐานข้อมูลยังถือว่าเป็นเครื่องมือสืบค้นที่จำเป็นสำหรับห้องสมุดเกือบทุกประเภทและเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดสำหรับการประเมินห้องสมุดที่มีรูปแบบการให้บริการแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ประเมิน

การดำเนินงานและการบริการของห้องสมุดและใช้เปรียบเทียบประสิทธิภาพกับห้องสมุดอื่น ๆ ในการตัดสินใจด้านการบริหารจัดการเพื่อให้ห้องสมุดบรรลุถึงพันธกิจเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของห้องสมุด

จากการวิจัยการสืบค้นฐานข้อมูลในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของ Coombs (2005, pp. 598-609) พบว่าข้อมูลที่วิเคราะห์ได้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ห้องสมุดอย่างน้อยสามประการคือ ประการแรกสามารถทราบอัตราการเข้าใช้ซึ่งจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความต้องการสารสนเทศของผู้ใช้ ประการที่สองสามารถนำข้อมูลไปจำแนกกลุ่มเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์การใช้และกระจายการใช้ฐานข้อมูลในเชิงการตลาดและประการสุดท้ายหากมีการประมวลข้อมูลอย่างสม่ำเสมอจะสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนพัฒนาห้องสมุดในระยะยาวอีกด้วย

สำหรับในประเทศไทยนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกประกาศมาตรฐานการอุดมศึกษาโดยมีหลักการสำคัญว่านอกจากสถาบันอุดมศึกษาจะต้องจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพแล้วยังต้องพัฒนาเครื่องมือที่จะส่งเสริมการเรียนรู้อันได้แก่การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและการจัดทรัพยากรสารสนเทศที่มีคุณค่าอีกด้วย นอกจากนี้ตามเกณฑ์มาตรฐานบัณฑิตศึกษายังกำหนดให้สถาบันอุดมศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนดำเนินการค้นคว้าวิจัยในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่นวิทยานิพนธ์หรือโครงการหรือการค้นคว้าอิสระ ซึ่งนักศึกษาจะต้องจัดทำเอกสารหรือผลงานด้านการวิจัยเสนอต่อสถาบันที่ศึกษาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพและเน้นการค้นคว้าวิจัยทำให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยต้องพัฒนาแหล่งสารสนเทศที่จะสามารถตอบสนองความต้องการในหลักสูตรได้ รวมทั้งต้องพัฒนาระบบการบริการให้มีความเป็นสากลเพื่อให้ทัดเทียมกับห้องสมุดมหาวิทยาลัยในภูมิภาคและในโลกอีกด้วย ยิ่งไปกว่านั้นเกณฑ์การประกันคุณภาพห้องสมุดมหาวิทยาลัยหลายแห่งยังได้กำหนดให้การให้บริการและการใช้บริการฐานข้อมูลเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอีกด้วย

บริการฐานข้อมูลออนไลน์เป็นบริการที่มีขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ได้สืบค้นสารสนเทศจากฐานข้อมูล ถือว่ามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการให้บริการของห้องสมุดและมีประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการเพราะฐานข้อมูลในปัจจุบันมีลักษณะเป็นสหสาขาวิชา

ครอบคลุมเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยเปิดสอนและมีระบบค้นคืนที่ช่วยให้ผู้ใช้เข้าถึงสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพและมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอและหากผู้ใช้มีอุปกรณ์ช่วยในการสืบค้นก็จะช่วยให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง สะดวกรวดเร็วโดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ นอกจากนี้ผู้ใช้อังยังสามารถสืบค้นจากฐานข้อมูลที่หลากหลายได้ในเวลาเดียวกันและกำหนดคำค้นหลากหลายเพื่อให้ครอบคลุมข้อมูลที่ต้องการได้

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เป็นสถาบันที่จัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาด้านบริหารการพัฒนามาตลอดระยะเวลากว่า 40 ปี แผนพัฒนาสถาบันฉบับปีพุทธศักราช 2550-2552 เน้นให้ห้องสมุดของสถาบันให้บริการในลักษณะอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งหมายถึงการพัฒนาทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์อีกด้วย

สำนักบรรณสารการพัฒนาเป็นห้องสมุดระดับบัณฑิตศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ให้บริการเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน การวิจัย การฝึกอบรมและการให้บริการวิชาการสาขาพัฒนบริหารศาสตร์และพัฒนาไปสู่การเป็นห้องสมุดดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ (รายงานประจำปี 2552 ของสำนักบรรณสารการพัฒนา, 2552, หน้า 5) ให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการและสร้างความเข้มแข็งสำหรับสารสนเทศในสาขาพัฒนบริหารศาสตร์ ให้บริการในลักษณะมุ่งสู่ผู้ใช้ ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน มีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบเพื่อให้บริการโดยให้มีเนื้อหาที่สอดคล้องและครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ที่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เปิดการเรียนการสอน โดยพิจารณาจากความทันสมัยของข้อมูลและเพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นห้องสมุดดิจิทัลอย่างสมบูรณ์จึงได้มีการบอกรับฐานข้อมูลออนไลน์จากต่างประเทศมาให้บริการเพื่อเป็นทางเลือกในการสืบค้นของผู้ใช้โดยผ่านระบบเครือข่ายของสถาบันและมีการจัดเก็บสถิติการสืบค้นฐานข้อมูลแต่ละฐาน แต่จำนวนตัวเลขดังกล่าวไม่สามารถบอกได้ถึงความพึงพอใจและปัญหาจากการใช้ฐานข้อมูลดังกล่าว สำนักบรรณสารการพัฒนาควรคำนึงถึงสภาพการใช้ฐานข้อมูลของผู้ใช้ วัตถุประสงค์ในการใช้ ผลที่ได้จากการสืบค้นสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้มากน้อยเพียงใด ดังนั้นผู้วิจัย

จึงสนใจศึกษาเรื่องการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการให้บริการฐานข้อมูลออนไลน์ของสำนักบรรณสารการพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษาและเพื่อให้การใช้ฐานข้อมูลเกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่าในการบอกรับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในด้านวัตถุประสงค์ในการใช้ ฐานข้อมูลออนไลน์ที่ใช้ สถานที่ ระยะเวลา ช่วงเวลาในการใช้และรูปแบบของข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
3. เพื่อศึกษาปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ได้แก่ฐานข้อมูล ABI/INFORM Complete, Academic Search Premier, Academic Search Elite, ACM Digital Library, Business Source Complete, Econlit with Full Text, Education Research Complete, Emerald, H.W. Wilson, IEEE/IEE Electronic Library (IEL), ISI Web of Science, JSTOR, Sage Journal Online, ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience (Blackwell), AtoZ, Dissertations and Theses (ProQuest), Ebrary, Net Libraryและ SpringerLink Ebook

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของนักศึกษาจำแนกตามคณะและหลักสูตร
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษา ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ในการใช้ ประเภทของฐานข้อมูลออนไลน์ที่ใช้ สถานที่ ความถี่ ระยะเวลา ช่วงเวลาในการใช้และรูปแบบของข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น

สมมติฐานของการวิจัย

1. การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับคณะที่เรียน
2. การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับหลักสูตรที่เรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง ฐานข้อมูลวารสารออนไลน์ ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ และฐานข้อมูลหนังสือที่มีให้บริการในสำนักบรรณสารการพัฒนา ได้แก่ ABI/INFORM Complete, Academic Search Premier, Academic Search Elite, ACM Digital Library, Business Source Complete, Econlit with Full Text, Education Research Complete, Emerald, H.W. Wilson, IEEE/IEE Electronic Library (IEL), ISI Web of Science, JSTOR, Sage Journal Online, ScienceDirect, SpringerLink, Wiley InterScience (Blackwell), AtoZ, Dissertations and Theses (ProQuest), Ebrary, Net Library และ SpringerLink Ebook

การใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง การสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สภาพการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง ข้อเท็จจริงในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ในด้านวัตถุประสงค์ สถานที่ ความถี่ ระยะเวลา ช่วงเวลาในการใช้

และรูปแบบของข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น

ความพึงพอใจในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง ระดับความรู้สึกรองนักศึกษาที่มาใช้ฐานข้อมูลออนไลน์เปรียบเทียบกับระหว่างสิ่งที่ได้รับกับสิ่งที่คาดหวัง

ปัญหาการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ หมายถึง ความขัดข้องหรือความไม่สะดวกทำให้ไม่สามารถสืบค้นฐานข้อมูลออนไลน์ได้ตามวัตถุประสงค์

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในด้านวัตถุประสงค์ ฐานข้อมูลออนไลน์ที่ใช้ สถานที่ ความถี่ ระยะเวลา ช่วงเวลาในการใช้และรูปแบบของข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น
2. ทราบความพึงพอใจในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
3. ทราบปัญหาในการใช้ฐานข้อมูลออนไลน์ของนักศึกษาศาสนาบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
4. เป็นแนวทางในการปรับปรุงบริการการให้บริการฐานข้อมูลออนไลน์ของสำนักบรรณสารการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น